

TARTALOM.

	Lap
I. Therianos a stoabeli bölcsészetről	3
II. Ugo Foscolo házáról Zantében	6
III. Synodinos Panagiótis költeményei	12
IV. Papadópus Keramevs székfoglaló beszéde	15
V. Typaldos Kozákis a byzanti művészetéről	18
VI. Kiadatlan közmondások Nestoridistól	19
VII. Byzantios Anastáz munkái	21
VIII. Tzuntas munkája Mykanzeről	23
IX. Papadimitrios szövegkritikája Kenyon kiadásához Aristoteles Athén államszervezetéről	26
X. A Metaxas-család története	28
XI. Papastavros Amália Tempéről és a Széplányvára	32
XII. Heléna koráról Iiakópulos	35
XIII. Könyvészet	37

KÉT ÚJ-GÖRÖG NYELVTAN

MAGYARUL

ÉS A MAI GÖRÖG VERSTAN.

TÉLFY IVÁN

L. TAGTÓL.

BUDAPEST.

KIADJA A MAGYAR TUDOMÁNYOS AKADEMIA.

1895.

Két új-görög nyelvtan magyarul

és a mai görög verstan.

(Előadott a M. T. Akadémia I. osztályának 1895. márczius 5-én tartott ülésén.)

Örvendetes irodalmi jelenség, hogy rövid idő alatt két magyar munka látott napvilágot, mely az ujjörög nyelvvel foglalkozik. Az egyik rövidebb, a másik terjedelmesebb. Az elsőt írta *Horváth György*, kegyesrendi tanár, e cím alatt: *Az új-görög nyelv*. (Kecskeméten Tóth Lászlónál. 1894).

A másiknak a szerzője *Pecz Vilmos* s címe: *Új-görög nyelvtan olvasmányokkal s bevezetéssel az új-görög nyelvtudományba*. (Budapest, Franklin-társulat; 1894. Ára 2 forint.)

I.

Horváth György jeligéül használja Kállay Béninek e szavait: «Hogy az ujjörög nép annyi nyomor, annyi pusztulás, oly hosszú elnyomatás következtében is meg tudá őrizni nemzetiségét, nyelvét s az összetartozandóság érzetét, ez oly eredmény, a melyet hasonló körülmények között alig mutathat föl nép a történelemben.»

Horváth György azután megjegyzi, hogy dolgozata az ifjúságnak, tanítványainak szól, a kiknek ki akarja mutatni, hogy a mit az iskolában a görög nyelvből tanulnak, az az életben is nagyon értékesíthető, ha nem sajnálunk egy kevés fáradságot a mostani, beszédben és írásban, használt görög nyelvvel való megismerkedésre. Kevés fáradsággal juthatunk egy modern nyelv birtokába, mert a görög nyelv, ha régi szépségéből veszített is valamit, folyton élt és él most is a régi görögök ivadékainak ajkain, egy oly

népén, mely Keleten a nyugati műveltségnek terjesztője s általában Keletnek legszámottevőbb népe.

A mai görögöknél is, folytatja szerző, mint minden más népnél, különbséget találunk a közönséges, társalgásra használt nyelv és a könyvek, s újságok nyelve között. Ennek a grammatikája, szókincse teljesen, vagy mondjuk esekély eltéréssel ó-görög.

Ez alkalmul szolgál szerzőnek, Fallmerayer (nem pedig Fallmerer) ellen fordulni, a ki azt vitatta, hogy a görög nyelv megszűnt élni s hogy a mai görögök nyelvében sok a szláv szó, mivel ők legnagyobb részt szláv származásúak. Ezzel szemben hivatkozik szerző Miklosichra, a híres szlavistára a ki bebizonyította, hogy az új-görög nyelvben csak 129 szláv szó fordul elő. Miklosichnak munkájára: *Das slavische Element im Neugriechischen*, (Bécs, 1870), én is már régen felhívtam a figyelmet a *Havi Szemle* 1879-ki évfolyamában a *Görög kérdéshez* című értekezésemben (93—100. lap). Ezt az értekezésemet görög nyelven is megírtam a *Κλειώ* című hírlapnak 1879-ki évfolyam 963—964. számaiban, e címmel: *Τὸ Ἑλληνικὸν ζήτημα*, mely az *Opuscula Graeca* című munkámban is megjelent. (Budapest, egyetemi könyvnyomda 1880, 78—92. old.)

A múlt évben Meyer Gusztáv *Neugriechische Studien* című munkájában (Bécs) 178 szláv szót mutat ki az új-görögben; de ez is csak egy csepp víz a tengerben. Ennél sokkal több szláv szót hoznak föl Szarvas Gáborék a magyar nyelvben, a nélkül, hogy ezt szlávznak merészelnék mondani. A németben pedig tizennyolcezer idegen szó van. Lásd Professor Dr. Gregor Practorius következő munkáját: *Der Universal-Wortgrübler, neuestes, bequemes und vollständiges Taschen-Wörterbuch, enthaltend eine Sammlung und genaue Erklärung von mehr als 18,000 Fremdwörtern, die in der deutschen Schrift-, Umgangs- und Amtssprache häufig vorkommen, und die noch immer für unumgänglich nothwendig und unersetzlich gehalten werden, Ein unentbehrliches Handbuch für alle Theilnehmer an den politischen Fragen der Gegenwart, für alle Zuhörer der Reichstags-, Gerichts- und Vereinsverhandlungen, für alle Zeitungsleser, Militäristen Garden, Gesellschaftsbesucher. Mit besonderer Berücksichtigung der Aussprache, Abstammung und Betonung eines jeden Wortes. Vierte, bedeutend vermehrte Auflage, Wien 1849. Verlag der Wenediks'schen Buchhandlung.*

Horváth György jól tette volna, az ifjuság tájékoztatása

végeit, ha czímszerint megemlíti Fallmerayernek ama munkáit, melyekben phantasta nézeteit előadta. Az egyik munkája volt: *Geschichte der Halbinsel Morea*, (két rész, Stuttgart és Tübinga. 1831 és 1836.). A másik: *Abhandlung über die Entstehung der Neugriechen* (1835. u. o.). A harmadik *Fragmente aus dem Orient* (u. o. 1845.). Ezt másodszer adta ki *Thomas Marton* (Stuttgart 1877.).

Fallmerayer a *Fragmente*-ben remekül rajzolja a tájékok természetszépségeit; de mihelyt a történetre s ethnographiára megy át, kéri belőle a görögök elleni elfogultsága. Így például egy hegyi kocsmába jöven, kérdésere van-e enni való? azt felelte a kocsmáros: «mindenünk van». *Ἐχομεν ἀπ' ὄλας*. — Van tojás? Nincs. — Van bor? Nincs. — Van friss hús? Nincs. — Van talán füstölt hús? Nincs. — Mije van tehát? — Vöröshagyma, kenyér só és pálinka. — A kukoriczakenyér ibolyaszínű volt, de mi mégis megettük s még a kolchisi pálinkát sem vetettük meg. Végre fölfedeztünk egy elhanyagolt kerti ágyban néhány ugorkát, melyek éhségünkben jó szolgálatot tettek. Nem lehet eléggé ismételni, folytatja Fallmerayer, hogy a byzanti görög mindenben a mi ellentétünk; önmaga iránt kemény, embertársai iránt érzéketlen (102. l.). Mert egy félreeső kocma gazdája nem adhatott Fallmerayernek jobb ebédet, azért a görög érzéketlen az ő embertársai iránt! Ő megelégedett arról, hogy az ő hazájában, Tirolban, sem lehet jobb ebédet kapni a hegyi legelő? kurta kocsmáiban, hol tejjel, vajjal, túróval és fekete kenyérral kell megelégedni. Rettentő logika. De a törökökről sem nyilatkozik hízogóleg. Az egész oszman monarchia szerkezete, a közszolgálat hierarchiája, a legfelsőbb törvénytörések, az előjáróságok hazugsága, csalása, tolvajsága, a császári fiscus könyörtelensége s állandó összeesküvése az alattvalók tulajdona ellen, Fallmerayer szerint a jelen ideig ugyanolyan, mint a byzanti korban (206—207. l.).

«Romboljátok le, így szól Fallmerayer; az európai areopág közös határozatából Konstantinápolyt, töltsétek ki kunyhóinak, palotáinak, falainak, tornyainak törmelékével az Aranyszarvat, tiltsátok meg a népek átka alatt a várost újra fölépíteni, sőt ássátok le hét dombját is, zuzzátok össze köveit, irtsátok ki tövestől óriási platanjait s dobjátok mindent, földet, sziklát, fákat és embereket a Bosporusba, hogy az országokat összekötő Pontus a Kaspi-ten-

gernek szomorú sorsára jusson. Ha titánok lagnának a földön, habozás nélkül fognának ehhez az eszközhöz, de korunk emberei kisebb mérvűek. Azért nyiltan mondják a törökök: «ha a keresztények nem volnának nyomorult gazemberekből álló kutyák, részeges cséseléek, már régen kikorbácsoltak volna minket Európából; holott mi gúnyoljuk őket hitőkben, lábbal tapossuk aláigázott testvéreiket, és nevetjük ügynökeiket, ha irigy szemmel, mint tisztátlan kutyák, egy falat kenyérért a padisah arany trónja előtt a császári kegy alamizsnájáért egymást szétmarczangolják» (214—216. l.).

És ilyen ábrándozót tartottak sokan tekintélynek a történetírásban.

Munkájának 14-ik fejezetében ezt a tételt állítja föl a 487-ik lapon: «A macedoniai Olymp és Peloponnéz déli vége között hajdan letelepült, dori, attikai, jóni és aeoli nyelven beszélő hellének kimutatható időben erőszakos módon *nagyobb részt* megsemmisültek, a hátramaradottak pedig bevándorolt dunántúli szlávokkal s más jövevényekkel úgy vegyültek, hogy ama kerületek mostani lakosai, habár görögül beszélnek is, még sem tekinthetők a régi népség valódi utódainak.»

Ha ez igaz, miképen történhetett, hogy az ott lakó görögök megtartották mégis ősi görög nyelvüket s nem fogadták el a szlávok nyelvét?

Ezt az ellenmondást érezhette Fallmerayer is, mert mindjárt utána teszi, hogy a görög faj nem veszett el a byzanti birodalomnak egész területén s a 488-ik lapon ezt írja «Vigaszul szolgálhat az uj-görögök bajnokainak az, hogy a benyomult szláv elemeket a byzanti görögség egészen fölemésztette s átváltoztatta. Hogy ez könnyen történhetett, azt mutatja a keleti Németország hajdani szláv-ságának teljes germanizálása.»

Ilyen ellenmondást követett el Fallmerayer a főlebb idézett görög kocsmáros után ítélve a görögöknek fölrótt érzéketlenségre vonatkozólag is, mert a 195—196. lapon ezt írja: «Hogy a görög ajkuak nem voltak mindig érzéketlenek, azt legszebben bizonyítja Eugenicus byzanti író, a kinek dicsbeszéde Trapezuntra csak napjainkban került elő. Tudtunkkal a görög irodalom nem képes a kolchisi tájkép e leírásának párját kötetlen beszédben fölmutatni. Látni ugyan, hogy a tájrajzoló olvassa a Bibliát, de annál inkább

csodálkozunk, hogy a keleti egyház szerzetese ilyen érzelmeknek nyitja meg keblét s a földi természet pompájának magasztalására színeibe ilyen zománczot és szavaiba ilyen sovárt önthetett.»

Fallmerayer ellenmondásaihoz ez is tartozik; a 219-ik lapon ezt mondja Görögországnak: legyen hatalmas, legyenek hajóhadai, hadserege, tüzgolyói, ipara, aranya, ejtsen a hatalmasak termeiben egy merész szót, ha még oly goromba is s kísérje gránit-ököllel, jól iskolázott harczások hosszú sorával s ama rettentő ágyúkkal, melyek régi zaklatóit Navarinnál fölfalták; majd meglátja akkor, milyen barátságosan fogják az aranyhímzésű államférfiak üdvözlétét viszonzni s mily gyorsan fog Európában a szendergő rokonszeny fölébredni.»

S ennek daczára mint axiomá-t állítja a 226-ik lapon, hogy Byzancz restauratiója csak szláv-görög lehet, nem pedig byzanczi s legkevésbé hellen.

De hogy mi az a szláv-görög, azzal ő maga sincs tisztában, mert a 499-ik lapon ezt írja: Athénben és a keleti Hellasban az albán-szkypetárok évenként területet vesztenek s néhány nemzedék múlva talán eltűnnek; valamint a szláv elem is egymásután Arkádiában, Elisben, Messeniában, Akarnámiában, Aetoliában, Phocisban, Lokrisban, Boeotiában s végre Lakoniában megszűnt.

Hol vannak tehát a szláv-görögök?

S most térjünk vissza Horváth György dolgozatára.

A betűk kiejtéséről szólva, mint kétségtelen tény emliti föl, hogy az élő nép mai görög kiejtésének követése az élet és tudomány szempontjából előnyösebb és hasznosabb az erasmusnál, a mint ezt az európai tudósok legnagyobb része elismerte.

Minden betű kiejtéséhez egy szót hoz föl, melynek helyes kiejtését magyar betűkkel is fejezi ki. S olvasási gyakorlatul az Άστο ezimű hírlapból hoz egy rövid tudósítást, melynek minden görög szava alá magyar betűkkel írja a kiejtését, a mi a tanulóra nézve nagyon hasznos.

A x-ről azt mondja (9. old.), hogy ε, η, ι, ο, αι, ει, οι előtt körülbelül, mint *ky* vagy *gy* hangzik, péld. ζεῖ = *kje* vagy *gye* ζεφάλη = *kjephali* vagy *gyephali*. Ez nem szabatos; a társalgási nyelvben inkább magyar *gy*-vel vagy *ty*-vel hangzik, tehát *gye* vagy *tye*, *gyefali* vagy *tyefali*; δίκηγόρος (ügyvéd) = *diggigórosz* vagy *dítyigórosz*.

A szerző által példakép felhozott ὀκτώ = *ohtó* nem tartozik ide, mert a népnyelvben nincs ὀκτώ, hanem ὀχτώ.

Szerző a *x*-nak *kj* vagy *gj* körülírását a németül irt ujjörög nyelvtanokban találta, mert a németek nem ismerik a magyar *gy* és *ty* hangokat.

Tévesen állítja (16. old.), hogy a mai görögök az éles és hajlott ékezetű hangzók között a kiejtésben nem tesznek különbséget. Mert ha éles ékezetű hangzó után két vagy több mássalhangzó következik, akkor azt a hangzót nem ejtik ki hosszúnak, hanem csak emelten, nyomatékkal; pld. a πίσις-ben az első *i* nem hosszú, hanem csak emelt, nyomatékos, mint a magyar szóban *Pista*; az ἄστατος első *a*-ja nem hosszú, hanem csak nyomatékos, mint a magyar *asztalos* szóban. Ez így volt az ó-kori nyelvben is, hol az éles ékezetű hangzó, jóllehet *positio* által a versben hosszúnak vétetett, még sem ejtetett ki hosszúnak, hanem csak emelten; péld. Homér Iliásában ἄβροτος (halhatatlan), βέλτερος, γίγνομεν, δόξα. Itt az *a*, *e*, *i*, *o*, jóllehet *positio* által hosszúak, még sem mondattak ki *nyujtva*, hanem csak emelten. Hogy pedig a nyujtott és éles ékezetű hangzók már az ó-korban is egyféle hosszal ejtettek ki, azt bizonyítják ugyanegy szónak különféle formái, pl. σῶμα σῶματος (szóma, szóματοςz), ῥῆμα ῥήματος (rima, rimatosz), τιμάτε τιμάτω (timáte, timáto), φιλεῖτε φιλείτω (filite, filito) szókban a nyujtott és éles hangsúlyu hangzók egyféleképpen hosszúaknak ejtettek ki.

Az éles ékezetű (régente rövid) hangzók *a*, *e*, *i*, *o* akkor nyujtatnak meg a mai kiejtésben, ha akár a szó elején, akár a közepén csak egy mássalhangzó következik utánok; pld. ἄνο = *áno* (fönt), ἄρα = *ára* (tehát), γάλα = *gála* (tej), δέομα = *déome* (kerék), ἡμέρα = *iméra* (nap), ἔγινα = *éjina* (lettem), δόλος = *dólosz* (eset).

De ez sokszor a régi klassikai költeményekben is történt, ha a rövid hangzó éles ékezetű volt és az arsisban áll; péld. Ilias VI, 307: ὄδωρ; IV, 441: Ἄραος; XII, 208: ὄφιν; hol a rövid, de éles hangsúlyu és az arsisban álló *o*, *a*, *o* mint hosszúak szerepelnek. (L. Tély: A classica philologia encyclopaediája 21. és 29. old.)

Azután előadja szerző a népnyelvi ejtegetéseket, hol ἡ χέρι: alkalmasint sajtóhiba τὸ χέρι (kéz) helyett.

Hasonlóul sajtóhiba a számneveknél (14. old.) ἑξέ (hat) ἑξή = *éxi* helyett, és (15. old.) δεκάς = tizenhat, e helyett δεκάξ.

Az igeragozást, személytelen és rendhagyó igéket, az előjárókat, határozókat és köiszókat világosan s könnyen áttekinthetőleg adja elő.

Végre olvasmányul fölvette Vörösmarty *Szózatának* általam eszközlött görög fordítását; azután Pantazisz görög mythológiájából egy szakaszt, melyben *Poseidon* helyett *Posidon*-t kellett volna írnia; és az 'Εστία című folyóiratból ezt a rövid statistikai adomát: — Orvos ur, mondja meg nekem, csakugyan fölgyógyulok-e?

— Minden esetre.

— Valószínűleg ezt nem csak úgy vigasztalásomra mondja?

— Épen nem! Ezt a statisztika bizonyítja. Száz ember közül, kik az ön betegségében szenvednek, kilenczvenkilenez meghal.

— Nos... aztán...

— Legyen nyugodt! Ön a századik patientsem, a többi kilenczvenkilenez már mind meghalt.

Befejezésül felsorolja az általa használt műveket; de a legrégibb idevágó magyar munkámat: *Gyakorlati ó- és új-görög nyelvtan* (Budán 1848) nem ismeri.

Gyulai Pál barátom minden évben egyszer, midőn a piaristák provinciálisának ebédjén találkozunk, elbeszéli, hogy ő 1848 végén Pestre érkezvén, esodálkozva látott a harszi hirdetések között egy nagy falragaszt, mely az én ó- és új-görög nyelvtanom megjelenését hirdette. Abból meggyőződhetett, hogy a latin közmondás: «*inter arma silent musae*» nem mindig igaz.

És most azzal fejezem be a Horváth György dolgozatára vonatkozó ismertetésemet, hogy mindazoknak, kik az új-görög nyelv tanulásával és az ó-göröggel való összehasonlításával foglalkoznak, jó lelkiismerettel ajánlhatom az ő munkácskáját.

Ugyan ő fordította új-görögből 1892-ben az *Olcso Könyvtár* 307-ik számában Bikelas Dömötörnek *Lukás Lárás* című történeti elbeszélését, mely 1879 óta tizenhét nyelven jelent meg.

II.

Pecz Vilmos azt a meggyőződését fejezi ki Új-görög Nyelvtanának előszavában, hogy az ó-görög philológiának a közép- és új-görög philológiával való kapcsolatba hozása sok tekintetben

nem csak jogosult, hanem szükséges is, s hogy a mai görög irodalmi nyelvet méltán megilleti, hogy a latin mellett a classica philológiának nemzetközi nyelve legyen. Azért ő a kolozsvári egyetemen az ó-görög philológián kívül előadja az új-görög nyelvtant olvasmányokkal, a közép- és újkori görög irodalomtörténetet íróinak magyarázatával s új-görög stilus- és beszédgyakorlatokkal.

Szerző könyve csak philologusok számára készült, a kik az attikai nyelv grammatikáját ismerik, azért az ehhez közel álló új-görög irodalmi nyelvnél csak azokat a sajátosságokat emelte ki, melyekben az attikai nyelvtől eltér. Ugyan így kimutatta a mai irodalmi és népnyelv közötti csekély különbséget.

Munkáját azzal az értekezéssel nyitja meg, melyet az új-görög nyelvről a m. t. Akadémia I. osztályában 1893. ápril 10-én föl-olvasott, s mely az *Erdélyi Múzeum* 1893-iki évfolyamában jelent meg. Itt előadja a mai görögök származását kapcsolatban Fallmerayernek szláv theoriájával, melyet, szerző szerint, az idevágó legújabb tanulmányok már megczáfoltak. Ezekhez számítja Curtius Ernő értekezését is 1857-ből. De Curtius Ernő már sokkal előbb tette tönkre Fallmerayer ábrándjait, *Peloponnesos* című munkájában (Gotha 1861.). Curtius Ernőt pedig megelőzte *Ow, Die Abstammung der Griechen und die Irrthümer und Täuschungen des Dr. Phil. Fallmerayer* (München, 1847.) s a harmadik, a ki Fallmerayer ellen fölépett, az én voltam, *Studien über die Alt- und Neugriechen* című munkám 25—35. oldalán. (Leipzig, Verlag von C. H. Reclam sen. 1853.)

A mai görög népnyelv származását illetőleg, szerző elfogadja a görög Chatzidákis véleményét, a ki azt vitatja, hogy az ó-kori dialectusok — csekélyes maradványokat nem tekintve — kivesztek, és hogy a mai görög köznyelv és dialectusai — az egyetlen ezakóni dialectus kivételével — nem az aeol és dór dialectusoknak, hanem az alexandriai korszakban az attikai irodalmi nyelvből keletkezett köznyelvből a tovább fejlődései.

Chatzidákis véleménye ellenkezik a történelmi adatokkal, melyek szerint az ó-kori görög dialectusok nem vesztek ki, hanem még a X-ik században Kr. u. éltek; mert Constatinus Porphyrogenitus ezt írja a *Tartományokról* (Περὶ τῶν θεμάτων) című munkájában (I. könyv 42—43. old. Bekker-kiadás):

Ἀπὸ μὲν τῆς Μιλήτου μέχρι τῆς Ἐφεσέων πόλεως καὶ αὐτῆς

Σμύρνης καὶ Κολοφῶνος Ἴωνων ἐστὶ κατοικία, οὕτως τῆ τῶν Ἴωνων διαλέκτῳ χρῶνται. ἀπὸ δὲ Κολοφῶνος μέχρι Κλαζομένων καὶ τῆς ἀντιπέραν τῆς Χίου γῆς καὶ αὐτῆς τῆς Μιτωλήνης καὶ τοῦ καλουμένου Περγάρου Αἰολέων ἐστὶν ἀποικία, οὕτως διαλέκτῳ χρῶνται τῶν Αἰολέων τὰ δὲ ἐπέκεινα τούτων, ἀπὸ τοῦ λεγομένου Ἀσκητοῦ καὶ ἕως Ἀβύδου καὶ αὐτῆς Προποντιδος καὶ μέχρι Κυζίκου καὶ τοῦ ποταμοῦ τοῦ λεγομένου Γρανίκου, πάντες Γραικοὶ ὀνομαζοῦνται καὶ κοινῇ διαλέκτῳ χρῶνται, πλὴν Βυζαντίων, ὅτι Ἀωριέων ἐστὶν ἀποικία. (És 46. old.) διὸ καὶ τῆς τῶν Ἀωριέων γλώττης ἐν ἐπιστήμῃ τογγάνουσι.

Magyarul. Milétastól az ephesusbeliek városáig, sőt Smyrnáig és Kolophonig a jónok lakhelye van, a kik a jónok dialectusával *élnek* (nem pedig *éltek*). Kolophontól pedig Klazoménig s a Chios átellenében levő földig, sőt Mitylénig és az úgynevezett Pergamusig az aeolok gyarmata van, a kik az aeolok dialectusával *élnek* (nem pedig: *éltek*). Ezekén túl pedig az úgynevezett Lektontól Abydusig, sőt a Propontisig és Cyzikumig s az úgynevezett Granikus folyójáig mindannyian görögöknek neveztetnek és közönséges dialectussal élnek, kivéve a byzantbelieket, mivel a dórok gyarmatosai, (És a 46-ik old.) s azért a dórok nyelvének tudományával bírnak.

Íme tehát a régi görög dialectusok még a X-ik században Kr. u. is éltek. (L. *Télffy, Studien über die Alt- und Neugriechen*. Leipzig 1852 pag. 46 és: A classica philologia encyclopaediája (Pest, 1864).

Sőt még a XV. században Kr. u. is Konstantinápoly bevétele előtt ott és vidékén dór dialectusban beszéltek az emberek, mert ha valakit kérdeztek, hogy hová megy, dórilag azt felelte εἰς τὴν πόλιν = *isz tam pólin* vagy megrövidítve εἰς τὰμ πόλιν *sztampólin* (a városba), nem pedig attikailag εἰς τὴν πόλιν = *isz tin pólin*. Ezt sokszor hallván a közel lakó törökök; *Sztambulnak* vagy *Isztambulnak* nevezték el Konstantinápolyt.

Szerző előadja azután a mai nép és irodalmi nyelv közötti különbséget s Korais (nem pedig *Koraés*) érdemeit az irodalmi nyelv körül, melyeket én már 1890-ben *Újabb hellén munkák* című akadémiai értekezésemben (3—19. old.) részletesen ismerttettem.

Azután hozzá szól szerző a görög kiejtés fölötti vitához is s elsőséget ad az úgynevezett reuchlini vagy a görög nemzeti kiejtés-

nek. «A magyar és német (így ír), de különösen a francia, angol és olasz erasmianista anyanyelvének oly sok árnyalatát viszi be a görög nyelv kiejtésébe és annyira individualizálja azt a maga nyelvének geniusa szerint, hogy a különböző nemzetek erasmianistái gyakran meg sem értik egymást. A görögnek erasmusi kiejtése, a mint az az egyes nemzeteknél nyilvánul, soha sem létezett, s mint ilyen tudományos becsesül nem bír». Vegre hivatkozik két erasmianistára, Curtius Györgyre és Stierre, kik a mai görög nemzeti kiejtésnek nagy régiségét elismerik, s kiknek idevágó szavait szerző az én munkámnak *A classica philologia encyclopaediája* 48-ik és 49-ik oldaláról merítette.

Hogy a különféle nemzetű erasmianusok kiejtése mily nevetéses a gyakorlati életben, azt kimutattam *Meine Erlebnisse in Athen* (Budapest, Wien, Leipzig, Verlag von Wilhelm Lauffer, 1890) ezimű munkámban, melynek 26-ik fejezetében (95—115. old.) egy erasmianus congressust írok le, melyben angolok, hollandok, osztrákok, északi németek, francziák, spanyolok, déli németek, magyarok, dánok, görögök, oroszok, olaszok vesznek részt s végül az elnök kimondja ezt a határozatot «az erasminusok kiejtése baszontalan».

Mint hogy ezt a munkámat kevesen ismerik, mert a hazai szaklapok agyonballgatták, ide igtatom a tartalomjegyzéket: 1. Az utazás; 2. a király jubiléuma; 3. Olympiai kiállítás; 4. udvari bál; 5. tűzijáték a Mars-mezőn; 6. Antigone előadása; 7. a görög kiejtés; 8. regatta, kivilágítás, tűzijáték Piraeusban; 9. a királyi pár, audientia, udvartartás; 10. királyi kert; 11. egyetem; 12. parlament; 13. Amália-árvaház; 14. régi színház; 15. Trikupis és nővére; 16. Syngros a milliomós; 17. Schliemann; 18. Rankavis Sándor; 19. egy kalapos mint Maecenas; 20. népképző egyesület; 21. görög előadásom a Parnassos-egyesületben; 22. társas élet; 23. papok, 24. a *Mi atyánk*; 25. hírlapok; mű- és analitikai nyelv; 26. komikai elbeszélés az erasmianus congressusról; 27. műemlékek kijavítása; 28. ezimtár; 29. kirándulás Tatóiba (Dekeliába); 30. kirándulás Daphniba és Eleusisbe; 31. kirándulás Salamisra; 32. általános benyomás; 33. Visszautazás.

A 42-ik oldalon tárgyalni kezdi szerző az új-görög nyelvtant. De itt már megfélekedezett arról, a mit a 46-ik oldalon Stier szavaival mondott, hogy t. i. Nagy-Sándor kora óta a művelt görögök ki-

ejtése már az itacismus volt. Itt pedig azt mondja, hogy a mai görögök kiejtése Krisztus születése táján vagy egy-két századdal később lett általánossá.

Ennek ellenkezőjét kimutattam a következő munkámban: *Chronologie und Topographie der griechischen Aussprache nach dem Zeugnisse der Inschriften.* (Leipzig, Verlag von Wilhelm Friedrich, 1893). Ott a 12. fejezet szerint (54—61. old.) ilyen volt a kiejtés:

α = e, Kr. e. 460—440 Attikában, 287—281 Macedoniában, 78 Rómában, 48—42 Megarában.

β = latin V, Kr. e. 12 Attikában,

ε = i, Kr. e. 595, Korinthban; 432—12 Attikában, 342—326 Dodónában, 195 Teosban, 149-től Halæsa és Megarában, 69 Mytilénben.

η = i, Kr. e. 422—304 Attikában, 200 Nisyrosban 39, Stratoniceben.

ο = i, Kr. e. 449—62 Attikában.

Kemény hehezet hiányzik Kr. e. 595 Argosban, 528—317 Attikában, 474 Olympiában, 440 Peloponnézben.

Szerző jól tette volna, ha a kiejtési példakul idézett görög szókat magyar betűkkel is kifejezi; mint λóπη = *lipi*, αἰτία = *etia*, εἶδος = *idosz*, ζῶη = *zoi*.

A χ-ról azt mondja (45. old.), hogy α, ο, υ és mássalhangzók előtt úgy hangzik, mint az erasmusi kiejtésben (tehát *kh*). Ez nem áll, mert a mai görögök *h*-nek ejtik ki; ezt legjobban bizonyítja az, hogy a tudós Χατζιδάκις saját nevét német dolgozataiban *Hatzidákis*-nak írja, nem pedig *Khatzidákis*-nak.

Jóllehet szerző az ó-görög remekírók olvasásánál is a mai görögök nemzeti kiejtését követeli, mégis a mai görög neveket erasmusilag fejezi ki a magyar átirásban; péld. *Athenában* (Athénben), *Athenaitól* (Athéntől), *Psychares* (Psyharis), *Koraes* (Korais), *Aitolia* (Aetolia), *Epeiros* (Epiros), *Aigina* (Aegina), *Pheidias* (Phidias), *Boiotia* (Boeotia), *Evboia* (Euboea), *Rhangabés* (Rhan-kavis), *Régas* (Rigas), stb.

97. old. ψαζόρης nem jelent *helytartót*, hanem *megyefőnököt*.

Szerző elöadja azután a mai görög irodalmi nyelv alaktanát, s utána a köznyelvet.

Munkájának második részét olvasmányok képezik, és pedig

öt az irodalmi prózából, három a költeményekből, 26 a köznyelvi költeményekből s 6 a prózából.

A 21-ik költeményben a *tanulásról* Christópulosztól ismét bevallott elve ellen erasmusilag *bétát, zétát* használ. A 6-ik vers pedig και τὰ ἄλλα τὰ κακὰ nincs jól fordítva ez által «*s a tudós elmélete*», mert a jelentése ez: «*és a többi, a mi rossz.*»

A 19—21. verset is:

Τούτο βλέπε νὰ σπουδάξης,
Τούτο πάσχισ νὰ πράξεις,
Κι' ὄχι τ' ἄλλα τὰ τρελλά.

Nagyon szabadon így fordította:

Hogysem a könyveket dúljad,
Légy azon, hogy ezt tanuljad,
Nem a böles elméletet.

Mert az eredeti ezt mondja:

Arra nézz, hogy ezt tanuljad,
S rajta légy, hogy gyakoroljad,
S nem a többi, mi bolond.

De Christópulos többi költeményeinek fordításában is nagy szabadságot enged magának. Így a 7-ikben, melynek czíme a *Költő*, a ki találkozik a *Szerelémmel* s ez fölszólítja:

Μέ λέγει, τί σπουδάξεις;
Τί μάθημα διαβάζεις; (7—8. v.)

Ezt a szerző így fordítja:

És kérdi a tudományt,
Miből szeretnék okmányt,

E helyett: «*azt mondja nekem, mit tanulsz? minő tantárgyat olvasasz?*»

Az ifjú felel, hogy költészetet tanul.

Ὀλόκληρους τρεῖς χρόνους
Μὲ κόπους καὶ μὲ πόνους (11—12. v.)

«Egész három éven át fáradsággal és kínládással.»

De szerző fordításában:

Évek hosszú során át
Tanulva a szabályát.

A 10-ik énekben, melynek czíme *Akarat*, azt mondja, hogy neki nem kell se pénz, se dicsőség, se hatalom, se ismeret, mert:

Τούταις ἢ κρούαις
ἢ φαντασίαις
Ὅσο εὐφραίνουσι,
Τόσο πικραίνουσι.

(9—12. v.)

«Ezek a fagyos ábrándok a mennyire fölvidítanak, annyira elkeserítenek.»

De szerző fordítása így szól;

Mert ilyen ádáz
Hívságos ábránd
A mikor emel,
Prédára szemel.

A 18-ik ének, a *Boldogság* 6-ik versét

Κ' ἡ ζωὴ μ' εὐχαρίστη!

«És az életem megörül» így fordítja: S nem nézek jövő elé. Ebben Christópulos magasztalja a részegséget.

Ezért kigúnyolta őt az ő kortársa Sakellários György a *Nyomorosság boldogság helyett* című következő költeményében, melyet szintén közölhetett volna Peez Vilmos úr.

Ἀθλιότης ἀντὶ τῆς μακαριότητος.

Ὅταν πίνεις τὰ κρασιά,
Ἐν τῷ χρυσῷ σου ποτηράκι,
Καὶ χαθῆς καὶ ζαλισθῆς,
Τότε πλέον δὲν χερσεύεις,
Δὲν γελᾷς, δὲν χωρατεύεις,
Πέφθεις εἰς τὴν γῆν εὐθὺς.

Κεῖσεσαι σὺν πεθαμένους
Εἰς ταῖς λάσπαις ἐπαλωμένος
Καὶ μὲ μόνην τὴν πνοήν.
Δείχνει τ' ἄθλιον σου στήθος,
Πῶς δὲν εἶσαι ξύλον, λίθος,
Ἄλλ' ὅτ' ἔχεις μόν ζωήν.

Ὅμως μήτε ζῶον εἶσαι,
Ἐπειδὴ καὶ δὲν κινῆσαι,
Καὶ εἰς ὄλ' ἀναισθητεῖς.

Μήτε ἄνθρωπος ἐπίσης,
Ἐπειδὴ σὲ λείπ' ἡ κρίσις.
Καὶ καθ' εἶδος ἀρετῆς.

Τῆς λαγῆνας σου ἐτούτος
Εἶναι ὄντως μέγας πλοῦτος.
Εἶναι μέγας θησαυρός,
Ποῦ σὲ κάμνει νὰ ξεριέσαι
Καὶ ἔς τὰς λέσσαις νὰ κολιέσαι
Ἵαν ὁ χοῖρος βρωμερός.

Magyarul.

Hogy ha iszol boroeskádból
A te arany pohárkádból
S oda vagy és szédolegsz,
Akkor már nem fogsz a tánczhoz,
Nevetéshez, tréfasághoz,
Mert a földön henteregsz.

Elterülve fekszel ottan
A mocsárban mint halottan,
Csak hogy olykor még lehelsz.
Melled rád mutat esunyául,
Hogy te nem vagy kőből, fábul,
De ha élsz is, föl nem kelsz.

Allatlét sem a sajátod,
Mert hiányzik a mozgásod,
S mindben vagy érzés hián.
De még ember sem a léted,
Mert nincs benned már itélet,
S nincs erényed általán.

Ime ebből áll valóban
Gazdagságod a kancsóban,
Ez a nagy hatású kincs,
Mely miatt bőföggve bujkálsz,
Mint az emse sárban turkálsz,
Melynek tisztasága nincs.

Ezek után kötelességemnek tartom kimondani, hogy jóakaró észrevételeim semmit sem vonnak le szerző munkájának érdeméből; sőt hogy köszönetre méltó szolgálatot tett a hazai irodalomnak.

III.

A mai görög verstan.

Sem Horváth György, sem Pecz Vilmos nem tárgyalja a jelenkori görögök verstanát, melynek ismerete azonban a jó fordítás tekintetében nagyon szükséges; azért munkáik kiegészítéseül ide igtatom Christópulos Anastáz verstanát, mely *Στοιχεική* czime alatt összes munkáiban jelent meg.

A görögben vannak véghangsúlyú, tehát végéles és véghajtott ékezetű (oxytonon és perispomenon), azután másodvéghangsúlyú, tehát másodvégéles és másodvéghajtott ékezetű (paroxytonon és properispomenon), s végre harmadvéghangsúlyú, tehát harmadvégéles (proparoxytonon) versek, a mint t. i. a vers utolsó szótagja vagy véghangsúlyú, vagy másodvéghangsúlyú, vagy harmadvéghangsúlyú.

A verseket szótagok szerint mérjük, s e tekintetben tizenkét neműek, ugymint négyszótaguak, ötszótaguak, hatszótaguak és így tovább egész a tizenöt szótaguakig.

I. Négyszótagú versek.

1. Véghangsúlyúak:

ὁ οὐρανός,
ὁ φωτεινός.

A negyedik szótag mindig hangsúlyos; a harmadik sohasem. Az első és második szótag közönyös. De ha az első szótag hangsúlyos, akkor a második nem az és megfordítva, mint

Τί ἀπορεῖς;
Τί με θορεῖς;¹
Παντοῦ λαλεῖς,
Παντοῦ μιλεῖς.²

2. Másodvéghangsúlyúak:

Ἄς χαροῦμε
Ὅσο ζοῦμε

¹ Nézesz. — ² ὁμιλεῖς helyet t.

Hadd örüljünk,
Meddig élünk.

A 3-ik szótag mindig hangsúlyos, a 4-ik sohasem; az első és második pedig közönyös.

3. Harmadvégélesek:

Ἐγέρσας
Καὶ πέρασε.
Mégvénüle,
S megszűnt vele.

Az 1-ső, 3-ik és 4-ik szótag sohasem hangsúlyos.

II. Ötszótagu versek.

1. Véghangsúlyúak:

Ὅσο εὐτυχεῖς,
Τόσο δυστυχεῖς.

Az 1-ső és 3-ik szótag közönyös, a 2-ik és 4-ik soha sem hangsúlyos; az 5-ik mindig.

2. Másodvéghangsúlyúak:

Θέλω εἰρήνην,
Τύχης γαλήνην.

A 4-ik szótag mindig hangsúlyos; a 3-ik és 5-ik soha; az 1-ső és második közönyös. De ha az első hangsúlyos, akkor a második hangsúlytalan; ha pedig a második hangsúlyos, akkor az első hangsúlytalan, mint

Ζητῶ εἰρήνην
Ψυχῆς γαλήνην.

3. Harmadvégélesek.

Πάντα σφύριζε
Κι' ὄλο⁸ γύριζε.

A 3-ik szótag mindig hangsúlyos; a 2-ik, 4-ik és 5-ik soha; az 1-ső közönyös.

III. Hatszótagu versek.

1. Véghangsúlyúak:

Ἡ τύχη μας⁴ γελᾷ
Καὶ πάντοτε κολᾷ.⁵

Az 1-ső, 4-ik és 5-ik soha sem hangsúlyos, a 6-ik mindig; a

⁴ *Ki' ὄλο*, synizesis által kell kiejteni, tehát *hjólo*. — ⁵ Sorsunk, szerencsénk. — ⁶ Hengerül.

2-ik és 3-ik közönyös. De ha a 2-ik hangsúlyos, akkor a 3-ik hangsúlytalan és megfordítva, ha a 3-ik hangsúlyos, akkor a 2-ik hangsúlytalan, mint:

Ὁ καιρὸς ἀπερνα⁶
Κ' ἡ ζωὴ μας γερνά.⁷

2. Másodvéghangsúlyúak:

Ἦ⁸ τ' ὄνειρό μου εἶδα
Κ' ἤρθεν⁹ ἡ ἐλπίδα.

Midőn az első szótag hangsúlyos, akkor a 2-ik, 4-ik és 6-ik sohasem, az 5-ik pedig mindig az, s a harmadik közönyös. De ha a 2-ik szótag hangsúlyos, akkor az 1-ső, 4-ik és 6-ik soha sem az, péld:

Ἡ τόχη γυρίζει,
Υψώνει, γκρεμίζεται.¹⁰

3. Harmadvégélesek:

Ἐτρεχε, σέρνονταν¹¹
Ἐπεφθε,¹² δέρνονταν.¹³

Az 1-ső és 4-ik szótag mindig hangsúlyos, a többi sohasem.

IV. Hétszótaguak.

1. Véghangsúlyúak:

Ἐλ¹⁴ ἄς πίνουμε μαζή¹⁵
Ὁ καθένας¹⁶ ὅσο ζεῖ.

A harmadik és 7-ik szótag mindig hangsúlyos; az 1-ső közönyös; a többi szótag hangsúlytalan.

2. Másodvéghangsúlyúak:

Γλοκή μου Ἀφροδίτη,
Ὁ Ἐρώτας μὲ πλήττει.

Az 1-ső, 3-ik, 5-ik és 7-ik szótag sohasem hangsúlyos; de a 2-ik és 6-ik mindig; a 4-ik pedig közönyös.

3. Harmadvégélesek:

Ἐρως ποῦ φορτώνεται¹⁷
Ἠλιό¹⁸ δὲν ζεφορτώνεται.¹⁹

⁶ elmúlik. — ⁷ fordul. — ⁸ Annyi mint *είς*. — ⁹ *ἤρθεν*. — ¹⁰ le-
dőnt. — ¹¹ húzódtak; a szenvedő félmult többesének 3. személye a népnyelv-
ben. — ¹² *ἔπεσε*. — ¹³ megverettek. — ¹⁴ *Ἐλα* jőjj. — ¹⁵ együtt. — ¹⁶ mind-
egyik. — ¹⁷ terhel. — ¹⁸ többé. Synizesissal kiejtendő. — ¹⁹ megszabadít

Hol megszáll a szerelem,
Ott többé nincs kegyelem.

A 4-ik, 6-ik, 7-ik szótag sohasem hangsúlyos; az 5-ik mindig; a többi közönyös.

V. Nyoleczszótaguak.

1. Véghangsúlyúak :

Ἡ νόστιμα²⁰ τούτη²¹ ἄς γινῆ
Ἦ τὸν οὐρανὸν παντοτεινή.²²

Mínthogy a nyolecztagu véghangsúlyúak két négytagu véghangsúlyúból állnak, úgy hangsúlyoztatnak mint ezek.

2. Másodvéghangsúlyúak :

Ὅτ' ἡ μοῖρα διορίση,
Δὲν εἶν, τρόπος νὰ γυρίση.

A hangsúlyozás épen olyan, mint a kettős négyszótagu másodvéghangsúlyúaknál.

3. Harmadvégélesek :

Ταλαιπωρή νεότητα,²³
Ἴδὲ τὴν ματαιότητα.

Úgy hangsúlyoztatnak mint kettős négyszótagu harmadvégélesek.

VI. Kilenczszótaguak.

1. Véghangsúlyúak :

Ἐρωτα²⁴ παῖσε, ἂν μ' ἀγαπῆς,
Αἰότερο πλεόν μὴ με χτυπᾶς.²⁵

Mínthogy ezek a versek össze vannak téve egy ötszótagu másodvéghangsúlyúból és egy négyszótagu véghangsúlyúból, világos hogy úgy hangsúlyozzuk, mint azokat.

2. Másodvéghangsúlyúak :

Ἀποκαμ', ἀποκαμα,²⁶ σώνει,²⁷
Τὸ αἶμά μου πῆζει,²⁸ παγώνει.²⁹

Az 1-ső, 3-ik, 4-ik, 6-ik, 7-ik és 9-ik szótag soha sem hangsúlyos, a 2-ik, 5-ik és 8-ik mindig.

3. Harmadvéghangsúlyúak :

Μόλις τὸ κάλλος μας φαίνεται,
Κ' ἔξαφν'³⁰ ἀμέσως μαραινεται.

Az 1-ső, 3-ik, 4-ik és 7-ik szótag mindig hangsúlyos, a többi sohasem.

²⁰ νέξ. — ²¹ αἶτη. — ²² végtelen. — ²³ νεότης. — ²⁴ Ἐρωσ. — ²⁵ sebesíts meg, χτυπᾶς helyett. — ²⁶ oda vagyok. — ²⁷ ments meg. — ²⁸ me-revodik. — ²⁹ megfagy. — ³⁰ ἔξαφνα, rögtön.

VII. Tizszótaguak.

1. Véghangsúlyúak :

Ἦ τούτην τὴν ζωὴν τὴν προσωρινήν
Ὅλα εἶν' πλαστά, σὰν³¹ εἰς τὴν σκηνήν.

Mindegyik vers úgy hangsúlyoztatik, mint két ötszótagu véghangsúlyú.

2. Másodvéghangsúlyúak :

Ἐκεῖ μιά³² μέρα³³ ποῦ τραγουδοῦσα³⁴
Καὶ τὸν μέγαν Ἄρην ὕμνοῦσα.

Mindegyik versnek olyan hangsúlyja van, mint két másodvéghangsúlyú ötszótaguak.

3. Harmadvégélesek :

Ἡ νεότη μας πάντα χάνεται,³⁵
Φεύγει τρέχοντας,³⁶ καὶ δὲν πιάνεται.³⁷

Mindegyik vers úgy hangsúlyoztatik, mint egy kettős harmadvételes ötszótagu.

VIII. Tizenegyszótaguak.

1. Véghangsúlyúak :

Μὴ θεᾶ μ' θυμώσης, μὴ με ὀργισθῆς,
Σκόφτω,³⁸ προσκυνῶ σε, νὰ με σπλαγχμισθῆς.

Mindegyik vers két részből áll. Első része hatszótagu másodvéghangsúlyú, második része ötszótagu véghangsúlyú.

2. Másodvéghangsúlyúak :

Θάνατε, θάνατε, πῶς δὲν πεθαίνεις;³⁹
Μόνον ἀθάνατος πάντοτε μένεις;

3. Harmadvégélesek :

Ἡ ὥρα φεύγει, φεύγ' ἡ νεότητα
Φεύγει τὸ κάλλος κ' ἡ ὠραιότητα.

Mindegyik vers úgy hangsúlyoztatik, mint az ötszótagu másodvéghangsúlyú és a hatszótagu harmadvételes.

IX. Tizenkétszótaguak.

1. Véghangsúlyúak :

Ὁ Ἐρωτας κροφᾶ ἀρχίζει καὶ κινᾶ⁴⁰
Ἦ τὸ στήθος μας γλιστρά⁴¹ κ' ἀμέσως μᾶς πλανᾶ⁴²

³¹ σὰν = ὡσάν. — ³² μιά a synizeissal kiejtendő, tehát *mja*. — ³³ ἡμέρα. — ³⁴ daloltam. — ³⁵ Elvész, eltűnik. — ³⁶ szaladva. — ³⁷ megállítatik. — ³⁸ meghajlok. — ³⁹ meghalsz. — ⁴⁰ κινᾶ. — ⁴¹ befészkei magát. — ⁴² megcsal, elámit.

A versnek olyan a hangsúlyozása, mint két véghangsúlyú hatszótagunak.

2. Másodvéghangsúlyúak :

Τί τοῦ κακοῦ ⁴³ πάσχεις ; τί τοῦ κακοῦ τρέχεις ;
Μάταια εἶν' ὄλα, ὅσα κάμνεις κ' ἔχεις.

A vers úgy hangsúlyoztatik, mint két másodvéghangsúlyú hatszótagu.

3. Harmadvégélesek.

Μόλις ἢ δόξεις ⁴⁴ μας πλάθονται, ⁴⁵ γίνονται,
Κ' ἐξαφν' ἀνέλπιστα χάνονται, σβόνονται.

A verset úgy kell hangsúlyozni, mint két harmadvégéles hatszótagut.

X. Tizenháromszótaguak.

1. Véghangsúlyúak :

Ἐκεῖ ὅπου ἀνθίζει ἡ ἀνοιξη ⁴⁶ καὶ ζεῖ, ⁴⁷
Ἀμέσως ἀποθνήσκει μὲ τ' ἀνθη τῆς μαζῆς.

A vers 1-ső része kétszótagú másodvéghangsúlyú s 2-ik része hatszótagu véghangsúlyú.

2. Másodvéghangsúlyúak :

Ἡ τόχ' ἢ φθονερή κί' ἄν ⁴⁸ εἶν τυφλωμένη,
Πλὴν ⁴⁹ πάλε ⁵⁰ καὶ τυφλή τὰ δῶρα τῆς βασκαίνει.

A vers 1-ső része hatszótagu véghangsúlyú, 2-ik része hétszótagu másodvéghangsúlyú.

3. Harmadvégélesek :

Ἐρωτα, Ἐρωτα, τάνισ', ⁵¹ τὸ δοξάρι ⁵² σου
Κί' ἀπ' ⁵³ τῆ σαῖτα ⁵⁴ σου ρίψε μὲ τῆ χάρις, ⁵⁵

A vers 1-ső része hatszótagu harmadvégéles, 2-ik része hatszótagu másodvéghangsúlyú.

XI. Tizennégyszótaguak.

1. Véghangsúlyúak :

Ὁμιλοῦν οἱ στεναγμοὶ ταῖς πληγαῖς ⁵⁶ τοὺς μοναχοί, ⁵⁷
Καὶ τοῦ στήθους μου τὸ ἄχ σὺν ἡλῶ τοὺς ἀντηχεῖ.

⁴³ τοῦ κακοῦ hiába. — ⁴⁴ αἱ δόξαι. — ⁴⁵ πλάττονται. — ⁴⁶ tavasz. — ⁴⁷ él. — ⁴⁸ synizesissal, tehát *kjon*. — ⁴⁹ de, mégis. — ⁵⁰ — *πάλε*. — ⁵¹ Feszít d. — ⁵² τῶσον. — ⁵³ Synizesissal, tehát *Kjar*. — ⁵⁴ a latin *sagitta*. — ⁵⁵ τὴν χάριν. — ⁵⁶ τὰς πληγὰς *litr*. — ⁵⁷ egyedüli.

2. Másodvéghangsúlyúak :

Ἄς γινώσκουν ⁵⁸ καθρέφτης, ⁵⁹ νὰ βλέπεις ἰς ἐμένα, ⁶⁰
Κ' ἐγὼ νὰ βλέπω πάντα τὸ κάλλος σου κ' ἐσένα. ⁶¹

A vers úgy hangsúlyoztatik, mint két másodvéghangsúlyú hétszótagu.

3. Harmadvégélesek :

Φίλε, φίλε μ' Ἐρωτα, κἄν μονάχα σήμερα,
Ῥίψε μᾶς τὸ βλέμμα σου, καὶ ἰδέ μας ἡμερα.

A vers úgy hangsúlyoztatik mint kettős hétszótagu harmadvégéles.

XII. Tizenöt szótaguak.

1. Véghangsúlyúak :

Ἡ καρδίης ⁶² ἢ πληγομένης μὲ τὰ βλέμματ' ἀρχινοῦν, ⁶³
Καὶ κηρόττον σιωπῶντας, ⁶⁴ ὅτι πάσχουν καὶ πονοῦν. ⁶⁵

A vers úgy hangsúlyoztatik, mint egy nyolczszótagu másodvéghangsúlyú és egy hétszótagu véghangsúlyú.

2. Másodvéghangsúlyúak :

Φοτιά ⁶⁶ τὸν Ἐρωτα τὸν λέν, ⁶⁷ γιατί ⁶⁸ καθως ἐκείνη
Καὶ τοῦτος δέν εἶν δυνατὸ κρυμμένος ν' ἀπομίνη.

A vers 1-ső része nyolczszótagu véghangsúlyú, 2-ik része hétszótagu másodvéghangsúlyú.

3. Harmadvégélesek :

Τὸ πέλαγος ἃς ἦταν ⁶⁹ ἀμπέλι μὲ τὰ κλήματα
Ποῦ κάθις ⁷⁰ κληματάκι κρασί ⁷¹ νὰ γόνη κόματα.

A vers 1-ső része hétszótagu másodvéghangsúlyú, 2-ik része nyolczszótagu végéles.

Minthogy a kilencszótagu versek a 15 szótaguig egyenkint két részből állanak, azért mindegyik verset két sorban is lehet írni, hogy a vers ne legyen nagyon hosszú.

Christópulos verstanát kiegészítem Rangabé verstanával, mely *Grammaire du Grec actuel* ezimü munkájának 2-ik kiadásában (Páris 1873) található.

⁵⁸ vajha lennék. — ⁵⁹ tükör. — ⁶⁰ reám. — ⁶¹ téged. — ⁶² aί καρδία. Synizesissal *Kardjész*. — ⁶³ kezdődnek. — hallgatva. — ⁶⁴ kínlódnak. — ⁶⁵ Tűz. Synizesissal *fojtá*. — ⁶⁶ λέγων, λέγονσι. — ⁶⁷ Synizesissal *ηγατί δότι* helyett. — ⁶⁸ vajha lenne. Hadd legyen. — ⁶⁹ mindegyik. — ⁷⁰ bor.

A megszokottabb verslábak a következők:

1. a szökő (jambus); péld. *καλός* (υ -);
2. a lejtő (trochaeus); péld. *θέλω* (- υ);
3. a lengedi (dactylus); mint *ἄνθρωπος* (- υ υ);
4. a lebegő (anapaestus); mint *εὐτυχής* (υ υ -).

Két szökő és két lejtő, kettős szökő és kettős lejtő lábat képez (dipodiát); a mi azt jelenti, hogy a kettős lábón csak az egynek kell a verset jellemeznie. Így a kettős szökőn a másodiknak kell szökőnek lennie, az első lehet lejtő vagy kettős rövid (pyrrhichius); péld. *περιπατῶ* kettős szökőláb (υ υ, υ -), vagy *ώρα καλή* (- υ, υ -). A lejtő versben pedig a kettősláb másodika lehet rövid, vagy szökő, mint *καταβαίνω* (υ υ, - υ) vagy *καλή ώρα* (υ -, - υ).

A lengedi versek közül használják legújabbán a hexametert is, de a hangsúlyozás, nem pedig a régi hangmennyiség szerint; péld:

Ψάλε τὸν ἄνδρα, θεᾶ, τὸν πολύτροπον, ἕστις τσοῦβτας.

A rím nem kötelező. Majdnem minden népdal rímtelen. De a véghangsúlyú rímelő versekben mindig az egész végszótagnak kell rímelnie. Így *λαμπρός*-szal rímel *ἐμπρός*, *σαπρός*, de nem *μικρός*. A másod és harmadvéghangsúlyú versekben a hangsúlyos szótagoktól kezdve rímelnek a versek; így *πόδα* és *ρίδα*, *θάλασσα* és *ἐχάλασα* rímelnek egymással.

A MURMELIUS-FÉLE LATIN-MAGYAR SZÓJEGYZÉK

1533-BÓL.

A SCHWAZI FERENCZRENDI KOLOSTORBAN ÖRZÖTT EGYETLEN
PÉLDÁNYBÓL KÖZZÉTETTE, BEVEZETÉSSSEL ÉS MAGYARÁZATOKKAL
ELLÁTTA

SZAMOTA ISTVÁN.

BEMUTATTATOTT A M. T. AKADEMIA LOSZTÁLYA 1895 FEBRUÁR 4-I ÜLÉSÉN.

EGY FÉNYKÉPI HASONMÁSSAL.

BUDAPEST.

1896.